

Programma 2 Wagening

Waarom dit programma?

Voor de gemeente Wageningen staat voorop dat onze leefomgeving groen, duurzaam en toekomstbestendig is voor onze inwoners, voor nu en later.

De druk op de woningmarkt is onverminderd hoog. In het Wagenings bod is het doel gesteld om tot 2040 3.500 woningen aan de woningvoorraad toe te voegen. Daarbij ligt de focus op 3.000 woningen tot 2030. Voor ruim 650 woningen hebben we in 2023 mijlpalen behaald. Zo is het stedenbouwkundig plan voor Duivendaal vastgesteld en de Nota van Uitgangspunten voor Costerweg 5-7. Verder hebben we de juridisch-planologische procedures doorlopen voor De Drieyen fase 1 en Churchillweg/Spelstraat.

Om de woningbouwopgave te kunnen realiseren zijn voorts de in 2022 vastgestelde zoekgebieden voor woningbouwlocaties opgenomen in de concept Visie Bebouwde Kom. Na vaststelling van de visie krijgen de zoekgebieden definitief een plek in de ruimtelijke ontwikkeling van Wageningen voor de komende jaren. Voor een aantal locaties is de verdere verkenning gestart, waaronder de locatie Menzis. De verkenning van de overige locaties, onder andere Oksel en Entree van Wageningen, volgt in 2024. Daarnaast zijn ook nog andere instrumenten ontwikkeld om de woningbouw te versnellen en op te hogen. Namelijk de actualisatie van het grondbeleid, een start met het opstellen van beleid voor het splitsen van woningen en kavels en is er een afwegingskader opgestart om initiatieven voor flexwoningen te kunnen beoordelen.

De vergrijzing is een belangrijke oorzaak van de grote huishoudensgroei de komende jaren, waardoor het een belangrijk thema is om ervoor te zorgen dat inwoners zo zelfstandig mogelijk wonen in een woning op maat, met voldoende mogelijkheden voor zorg op maat. In 2023 is hiervoor, samen met de partners, een woonzorgvisie opgesteld. Het nieuwe beleidskader voor collectieve woonvormen geeft meer ruimte voor het vormgeven van collectieve woonwensen. Ten behoeve van betaalbaarheid van woningen wordt opkoopbescherming en zelfbewoningsplicht ingezet en zijn er prestatieafspraken gemaakt met de Woningstichting over de realisatie van de benodigde 800 sociale huurwoningen tot 2030.

Ook de energietransitie en een versterking van de biodiversiteit zijn vraagstukken die een forse ruimtelijke impact in zich hebben en vragen om een integrale benadering. De Routekaart Wageningen Klimaatneutraal 2030-2040 vormt de leidraad voor het Wagenings klimaatbeleid. Een groot deel van de Wageningse CO2 uitstoot is toe te schrijven aan de gebouwde omgeving: woningen, bedrijven en instellingen. Om de klimaatdoelen te halen moet de verduurzaming van de gebouwde omgeving versnellen. Hiervoor werken we samen met onze lokale (klimaat)partners en inwoners, en met regio, provincie en rijk, aan projecten en beleidsinstrumenten. Daarbij hebben we extra aandacht voor inwoners met een laag inkomen, zodat iedereen mee kan doen aan de energietransitie. De resterende energievraag moet duurzaam ingevuld door onder andere lokale duurzame opwek van energie, waarbij de beperkte netcapaciteit en schaarse ruimte een uitdaging vormen.

Wageningen zet in op een groene en biodiverse leefomgeving. De biodiversiteit is wereldwijd afgenomen. In Wageningen willen we dit op lokaal niveau omkeren en werken aan een toename van de biodiversiteit. Hiervoor is in 2023 het biodiversiteitsplan verder uitgewerkt en bijna afgerond. We zijn gestart met het opstellen van een bomenbeleidsplan en het bestuur van het Landschapsfonds is aan de slag gegaan. We vinden het belangrijk dat groen en natuur in het buitengebied en de stad met elkaar verbonden is. Nieuwe bebouwing in onze stad willen we natuurinclusief uitvoeren. Het omgaan met klimaatverandering vraagt van ons een andere manier van omgaan met onze leefomgeving. Dit betekent vergroening van de stad en het anders omgaan met ons watersysteem.

Ook de voedseltransitie is een speerpunt van de Routekaart, omdat deze sector mondiaal een grote bijdrage levert aan de CO2-uitstoot. Onze Voedselagenda 2021-2030 met de titel 'Wageningen Eet Duurzaam, Gezond en Samen' geeft concrete handreikingen om de productie en consumptie van agro-ecologisch geteeld voedsel te versterken, voedselverspilling tegen te gaan en in te zetten op meer plantaardige eiwitten bij boeren, horeca en consumenten. Hierin werken we nauw samen met andere gemeenten in de Regio Foodvalley en Nederland.

Naast een groene leefomgeving hebben we gewerkt aan een toekomstbestendige leefomgeving. Er is een continue druk op onze ruimte. We willen dat onze inwoners prettig, veilig en gezond kunnen wonen, werken en recreëren. Onze stad kent ook een rijk verleden wat nog zichtbaar is. Cultuurhistorie houden we zichtbaar en vieren we. We gaan daarbij met respect om met onze monumenten.

In de Wageningse economische structuur zijn de verschillende onderdelen met elkaar vervlochten: MKB, kenniseconomie en de binnenstad met zijn horeca en detailhandel. In 2023 hebben we ingezet op ondersteuning van ondernemers met hoge kosten als gevolg van de energiecrisis. Verder is dit jaar stevig geïnvesteerd in de samenwerking en de relaties met de ondernemers. Enerzijds door veelvuldige bedrijfsbezoeken en anderzijds zijn er gesprekken gevoerd met tientallen ondernemers en vertegenwoordigers van bedrijven en instellingen om hun visie te geven op de impactvolle economie van de toekomst. Vooruitlopend op deze visie zijn in 2023 al de eerste stappen gezet op de weg naar een impact economie met daarin meer aandacht voor sociale aspecten en circulariteit.

De afgelopen periode heeft waardevolle samenwerking en relaties opgeleverd met ondernemers in de stad. We bestendigen onze samenwerking en opgebouwde relaties met ondernemers en zetten in op een duurzame groei van de economie. De regionale verkenning naar een nieuwe economie vormt een wenkend vertrekpunt voor de komende jaren.

Voor het functioneren van de stad Wageningen is het belangrijk dat mensen zich op een comfortabele en veilige manier kunnen verplaatsen en verblijven. De groei van Wageningen (en de regio) zorgt voor een toenemende druk op het mobiliteitssysteem. De regionale verstedelijkingsstrategie is een kader waarbij het over groei in balans gaat. In 2023 is het koersdocument Visie Bebouwde Kom – Het Wageningse Kompas vastgesteld. Om bij te dragen aan de vastgestelde waarden duurzaamheid, natuurinclusief en klimaatadaptief, saamhorigheid, inclusief en innovatief is een mobiliteitstransitie noodzakelijk. Hierin geven we voorrang aan schone manieren van vervoer die zo min mogelijk ruimte innemen. De manier waarop de infrastructuur is ingericht is ook van belang voor de gezondheid van de inwoners van Wageningen. Hoe meer er gelopen en gefietst wordt, des te beter dit is voor de gezondheid, het klimaat, de leefomgeving en de sociale interactie. Goede openbaarvervoervoorzieningen dragen hier ook aan bij. We verwachten met mobiliteitshubs, deelmobiliteit en parkeren op afstand een verdere bijdrage aan de mobiliteitstransitie te kunnen leveren. Uiteindelijk gaat het allemaal om het gedrag van mensen: door in te zetten op bewustwording, stimuleren en ondersteunen van inwoners en bedrijven is het autobezit en -gebruik te verminderen en kan er meer gebruik gemaakt worden van schone voertuigen.

Beoogd maatschappelijk effect

Voor programma 2 Wageningen Fysiek zijn voor 2023 bij de volgende onderwerpen ambities vastgesteld:

- 2.1 Infrastructuur en duurzame bijdrage mobiliteit
- 2.2 Een aantrekkelijk, sociaal, duurzaam en circulair economisch klimaat
- 2.3 Een groene en biodiverse leefomgeving
- 2.4 Een toekomstbestendige fysieke leefomgeving
- 2.5 Klimaatneutraal in 2030-2040
- 2.6 Een veilige en gezonde leefomgeving
- 2.7 Iedereen in Wageningen heeft de beschikking over een passende woning
- 2.8 Gemeentelijke gebouwen worden multifunctioneel ingezet

Deze ambities zijn verwerkt in een doelenboom, waarin wordt beantwoord:

- Welke doelen wilden we bereiken om te komen tot de ambitie?
- Welke resultaten heeft het opgeleverd?

2.1 Infrastructuur en duurzame bijdrage mobiliteit

Wat wilden we bereiken?

Wageningen streeft ernaar dat de infrastructuur in Wageningen en het gebruik hiervan zodanig is dat mobiliteit op een duurzame wijze bijdraagt aan een goed functionerende economie, gezondheid, verkeersveiligheid en sociale participatie.

Wat hebben we bereikt?

2.1.1 Goede bereikbaarheid voor alle modaliteiten, 'inclusief' voor alle inwoners en bezoekers

Toelichting

Aaneensluitend stelsel voetgangersvoorzieningen

In de Ritzema Bosweg (ter hoogte van de Eekmolenweg en de Postjesweg) zijn, om veiliger over te kunnen steken, twee oversteken voor voetgangers en fietsers verbeterd, door aanpassing van de middengeleider. Voor voetgangers is buiten de spitsuren de oversteek van de Ritzema Bosweg (kruising met de Arboretumlaan) verbeterd door de groentijd van het verkeerslicht voor voetgangers te verlengen. Dit is ook gebeurd bij de oversteek van de Nijenoord Allee (kruising met de Bornsesteeg). De voetgangersbrug over de Nijenoord Allee is in 2023 open gesteld voor fietsers.

Fietsnetwerk

De realisatie van het 'Pico Bello Pad', de Snelle fietsroute Ede-Wageningen, is in volle gang. In 2023 werd de naam van de fietsroute onthuld, is het vrijliggende fietspad langs de Kierkamperweg (Bennekom) gerealiseerd en is het kruispunt Stadsbrink-Churchillweg aangepast. Grote delen van de Churchillweg zijn inmiddels heringericht tot fietsstraat.

Het Fietsnetwerk Wageningen, uit de netwerkvisie Verkeersstructuur Wageningen, is in 2023 geactualiseerd en geconcretiseerd. Samen met onze buurgemeenten is de bewegwijzering voor fietsverkeer in het binnenveld verbeterd.

We bieden mensen die rijden op een speedpedelec de mogelijkheid om een ontheffing aan te vragen waarmee ze ook op het fietspad mogen rijden (met aangepast gedrag). Dit is een proef die loopt van 1 juli 2023 t/m 30 juni 2025.

Openbaar vervoer en toegankelijke haltes

In 2023 zijn de bushaltes van de (toekomstige) Rijnlijn verbeterd. De haltes zijn verlengd, er zijn blindegeleidelijnen aangelegd, het aantal fietsstalplaatsen is uitgebreid en het meubilair is verbeterd. Op de Ritzema Bosweg zijn aanpassingen aan de verkeerslichten gedaan waardoor de doorstroming van de bus is verbeterd.

Bereikbaarheid Wageningen en regio

Het project Beter Bereikbaar Wageningen is een stap verder: in 2023 heeft de provincie Gelderland het ontwerp-inpassingsplan vastgesteld.

In regionaal verband wordt gezamenlijk gewerkt aan de bereikbaarheid van de regio. Regio FoodValley heeft in 2023 de Bereikbaarheidsagenda vastgesteld. Er wordt gewerkt aan een regionaal verkeersmodel (voor auto, fiets en openbaar vervoer). Met dit instrument wordt het eenvoudiger om effecten van ontwikkelingen als woningbouw op bereikbaarheid in beeld te brengen en mogelijke maatregelen in beeld te brengen.

Beoogde resultaten

- Een aaneensluitend stelsel van voetgangersvoorzieningen en toegankelijke openbare ruimte (inclusieve maatschappij).
- Een fijnmazig netwerk fiets infrastructuur (inclusief veer), conform de netwerkvisie. De voorbereidingen voor de fietsroute Nijenoord-Kortenoord zijn gestart.
- Een robuuste infrastructuur voor auto's die de huidige/toekomstige vraag naar capaciteit kan accommoderen, waar de doorstroming zo lang mogelijk op gang blijft en hinder zo min mogelijk optreedt. De voorbereidingen voor de Diedenweg zijn gestart;
- Samenwerking in de provincie ten behoeve van een hoogwaardig OV-netwerk, conform de netwerkvisie. In 2023 worden de laatste voorbereidingen voor de Rijnlijn afgerond.

Wat hebben we bereikt?

2.1.2 Een verkeersveilige woon-, werk- school- en leefomgeving

Toelichting

Bewoners hebben invloed

Via het Meldpunt Openbare Ruimte zijn 226 meldingen binnengekomen die betrekking hebben op kleine verkeersvragen en -knelpunten. Al deze meldingen zijn beantwoord. De gemiddelde doorlooptijd van deze meldingen was drie dagen. Waar mogelijk zijn maatregelen genomen. Zo zijn er invalide-opritjes, duidelijkere fietspaaltjes met inleidende markering en verkeersborden geplaatst. In geval van meldingen over te hoge snelheid zijn snelheidsdisplays geplaatst. Dit gebeurde in 2023 14 keer. Bij de Margrietschool aan de Van Uvenweg is de kiss&ride-situatie verbeterd.

Verkeersveiligheid

In 2023 vonden 131 ongevallen plaats (voorlopige cijfers). Het aantal slachtoffers in 2023 is relatief hoog (2 dodelijke slachtoffers en 40 gewonden). Voor het merendeel waren dit fietsers. In 2022 was sprake van 2 dodelijke slachtoffers en 19 gewonden. We hebben geen verklaring voor deze toename. Op de fietsoversteek Nijenoord Allee – Hoevestein zijn maatregelen getroffen waardoor de voorrangssituatie duidelijker is geworden.

We hebben acties op het vlak van educatie, voorlichting en handhaving uitgevoerd. Zo hebben we bijvoorbeeld meegedaan aan de jaarlijkse regionale campagnes 'Wij gaan weer naar school' en 'fietsverlichting'. We dragen bij aan educatie/lesmateriaal voor basisscholen en ondersteunen vrijwilligers bij het praktisch verkeersexamen. In 2023 hebben we bijgedragen aan een voorlichtingsbijeenkomst van VVN over veilig deelnemen aan het verkeer voor ouderen. Deze acties hebben een positief effect op het gewenste verkeersgedrag en daarmee op de verkeersveiligheid.

Goed inframanagement

De voorbereiding voor het project Flats Rooseveltweg Olympiaplein herinrichting bovengronds is afgerond. De realisatie gaat in 2024 gebeuren.

De projecten Aansluiten kruispunt Nudepark II en herinrichting Westerhofseweg zijn in 2023 uitgevoerd.

Parkeren

Het project routekaart parkeren heeft een overzicht opgeleverd van de te nemen stappen om het parkeerbeleid van Wageningen te actualiseren, met name in het centrumgebied. Het gebruik van belparkeren (betalen met een parkeer app) is toegenomen van 39% in 2022 tot 44% in 2023.

Vergunningen en gehandicaptenparkeerplaatsen

Alle aanvragen voor vergunningen (evenement-, inrit- en omgevingsvergunning) zijn getoetst op verkeersaspecten. In 2023 was sprake van 43 evenementenvergunningen, 9 aanvragen voor een inrit en zijn 17 verkeersplannen voor (grotere) bouwwerkzaamheden getoetst.

In 2023 zijn 21 gehandicaptenparkeerplaatsen op kenteken gerealiseerd (en zijn er 8 verwijderd). In totaal zijn er 105 gehandicaptenparkeerplaatsen op kenteken en 54 algemene parkeerplaatsen.

Beoogde resultaten

- Bewoners hebben invloed op hun directe leefomgeving, door actief in te spelen op kleine verkeersvragen en -knelpunten via onder andere Meldpunt Openbare Ruimte.
- Educatie, voorlichting en handhaving ten behoeve van voorkomen van ongevallen (in samenwerking met verkeersveiligheidsregio Foodvalley).
- Een verkeersveilige openbare ruimte door het toepassen van Duurzaam Veilig richtlijnen bij het ontwerp van wegen (bij nieuwe ontwikkelingen en onderhoud van bestaande straten).
- Goed inframanagement (conform niveau basis) ten behoeve van verkeersveiligheid, doorstroming en bereikbaarheid hulpdiensten.
- Parkeerbeleid ten behoeve van juiste mate van leefbaarheid.
- Vergunningen zoals evenement-, inrit- en omgevingsvergunning en gehandicaptenparkeren zijn getoetst en verstrekt.

Wat hebben we bereikt?

2.1.3 Verduurzamen van mobiliteit (Wageningen Klimaatneutraal 2030-2040)

Toelichting

In 2023 zijn 21 laadpalen geplaatst. Hiermee komt het totaal aantal laadpalen op 83. We zijn hiermee op schema om de gewenste 112 laadpalen in 2025 gerealiseerd te hebben.

Het aantal personenauto's in Wageningen is in 2023 met 255 toegenomen tot 15.534 (0,38 per inwoner). Het aantal elektrische auto's is met 138 toegenomen tot 527. Gegevens over de verdeling van verplaatsingen over de vervoerwijzen (de modal split) zijn in 2023 zijn nog niet beschikbaar.

Er is een verkenning deelmobiliteit uitgevoerd om in samenwerking met gemeenten in de regio deelmobiliteit te vergroten. Het aantal deelauto's per inwoner is hoog (Wageningen staat landelijk op plaats 10), en het gebruik van deelauto's en deelfietsen is relatief hoog. De regio Foodvalley zet de werkzaamheden en ambities die in het mobiliteitsconvenant waren afgesproken voort met de werkgeversaanpak. In juni 2023 was er een kick-off bijeenkomst in het stadhuis van Wageningen. De mobiliteitsmakelaar heeft alle 100+-werkgevers in Wageningen benaderd. In geval van interesse zijn ze van informatie voorzien. Onder andere over de CO2-registratieplicht. Bij vijf werkgevers is een mobiliteitsscan uitgevoerd.

Beoogde resultaten

- Plaatsen van laadpalen is gefaciliteerd.

Wat hebben we bereikt?

2.1.4. Uitvoering wettelijke taken

Omschrijving (toelichting)

Naast bovenstaande doelen hebben wij wettelijke taken uit te voeren. Dit betreft taken op de volgende wetten:

- Het beheren van de bestaande infrastructuur, waaronder:
 - Zorgdragen voor het juiste functioneren van de weg door plaatsing verkeersborden en -tekens, inclusief verkeersbesluit.
 - Zorgdragen dat de openbare weg in goede staat verkeert.
 - Zorgdragen voor de inspanningsverplichting van gladheidsbestrijding.
 - Zorgdragen voor een wegenlegger, inclusief bebouwde komgrenzen.

Toelichting

Alle wettelijke taken zijn uitgevoerd.

- In 2023 zijn 68 verkeersbesluiten genomen, (waarvan 10 verkeersbesluiten voor evenementen).
- Ook op het gebied van beheer en onderhoud zijn alle benodigde werkzaamheden uitgevoerd.

Beoogde resultaten

- De wettelijke taken zijn uitgevoerd.

2.2 Een aantrekkelijk, sociaal, duurzaam en circulair economisch klimaat

Wat wilden we bereiken?

Een aantrekkelijk, sociaal, duurzaam en circulair economisch klimaat.

Wat hebben we bereikt?

2.2.1 Transparante en accurate ondernemersdienstverlening

Toelichting

- Ondernemers kunnen met al hun vragen terecht bij het Ondernemersloket. Een breed scala aan vragen wordt hier opgepakt of doorgeleid in de organisatie. Het gaat om dienstverlening in de brede zin van het woord. We nemen deel aan de VNG-werkgroep om kennis te delen met andere gemeenten over de verbetering van de dienstverlening.
- Er vindt regelmatig afstemming plaats met de ondernemersvereniging WOC en de Stichting Ondernemersfonds Wageningen (SOW) en de horeca-afdeling Wageningen over relevante onderwerpen. Een aantal keer per jaar wordt afgestemd met de hotel sector.
- We zetten in op betere zichtbaarheid. Zo zijn we gestart met een digitale economische nieuwsbrief. Deze verschijnt ieder kwartaal en wordt verspreid onder ondernemers om hen te informeren over actuele onderwerpen.
- De accountmanager bedrijven heeft het afgelopen jaar ongeveer 40 bedrijven van ondernemers bezocht. Daarnaast heeft het college van B&W ook een viertal bedrijfsbezoeken verricht. De bedrijfsbezoeken vonden plaats op alle werklocaties (Campus, Haven, BSPW en in de binnenstad).
- Voor de economische visie zijn in 2023 diverse consultatiegesprekken gevoerd en 4 inspiratiesessies georganiseerd. Ongeveer 50 vertegenwoordigers van bedrijven, ondernemers en instellingen hebben input geleverd over hun visie op de Wageningse economie van de toekomst.
- Vergunningsaanvragen worden opgepakt en afgehandeld door de Oddv, in samenwerking met de gemeente. Het percentage op tijd geleverde vergunningen bedroeg 96%. In 2023 heeft de OddV hard gewerkt om de dienstverlening aan te passen aan de Omgevingswet. Samen met de gemeente is een kennisbank ontwikkeld met veelgestelde vragen over de Omgevingswet. Deze wordt nu in heel Gelderland gebruikt.

Beoogde resultaten

- Behoeften ondernemers in beeld.
- Nauwere samenwerking met andere platforms/organisaties (ondernemersverenigingen, kennis/onderwijsinstellingen).
- Vlotte vergunningen procedures.

Wat hebben we bereikt?

2.2.2 Een aantrekkelijke en levendige binnenstad

Toelichting

- Er is sprake van een effectief centrummanagement. Daartoe faciliteren we de SOW door het innen en heffen van de reclamebelasting. In 2023 is de reclamebelasting verlengd voor onbepaalde tijd. Verder werkt de gemeente nauw samen met de SOW aan het vergroten van de aantrekkelijkheid van de binnenstad, een jaarprogramma van activiteiten en de verbetering van de toeristische promotie en marketing via de toeristische website Proef Wageningen.
- Met partners (SOW, horeca-afdeling Wageningen en de Markt adviescommissie) wordt samengewerkt om een aantrekkelijk en gedifferentieerd aanbod te bereiken.

- De gemeente draagt zorg voor een goed functionerende warenmarkt. De markt is in 2023 weer volledig ingepast op het Marktpllein, Raadhuisplein en Vijzelstraat. Dit leidt tot een compactere markt en betere opbrengsten voor de marktondernemers.
- Het beleidskader horeca en detailhandel 2023-2027 is vastgesteld. Daarmee geven we richting aan toekomstige ontwikkelingen voor horeca en detailhandel. Specifieke aandacht is er daarbij voor de toekomstbestendige binnenstad en op welke wijze deze versterkt kan worden.
- Ter ondersteuning van ondernemers voor hoge energiekosten zijn gerichte acties ondernomen, zoals het Winterfonds. Daarnaast zijn ondernemers uitgenodigd voor een gratis energiescan. De binnenstadondernemers zijn ondersteund door een actie voor nieuwe inwoners. Elke nieuwe inwoner ontvangt een Proef Wageningen cadeaukaart.
- Er wordt participatief samengewerkt met inwoners, culturele partijen, jongeren, studenten en de SOW aan het verbeteren van de aantrekkelijke en vitale binnenstad. Vanuit het programma "Aan de slag met de binnenstad" zijn initiatieven gestimuleerd en gefaciliteerd die gericht zijn op het verbeteren van de structuur. Zoals de looproute van het busstation naar de binnenstad, fietsparkeren, vergroening (van de Grote Kerk en de gevel van het stadhuis, de onderdoorgang Gerdestraat), de verbinding met de WUR en het versterken van het (historische) karakter. De raad ontvangt 2 keer per jaar een overzicht welke initiatieven zijn aangedragen en uitgevoerd.
- Met de initiatiefgroep Wallenpad is participatief samengewerkt aan een inspiratiedocument voor de vestingstad. Daarin staat de versterking van de cultuurbeleving voorop maar ook versterking van de groen-blauwe structuren. Dit wordt ondersteund vanuit het programma Wageningen Aantrekkelijk.
- De kopgroep citymarketing bestaande uit vertegenwoordigers vanuit cultuur, horeca, de SOW, Wageningen45 en de WUR heeft een plan ontwikkeld voor een pilot om concrete resultaten te behalen. Dit om te laten zien wat citymarketing kan opleveren voor de stad. De gemeente ondersteunt dit pilotplan en heeft hiervoor budget beschikbaar gesteld.

Beoogde resultaten

- Er is een effectief centrummanagement.
- Goed functionerende warenmarkt.
- Openbare ruimte van de binnenstad is een prettige verblijfsomgeving, met kwaliteitsniveau basis en een verbeterde inrichting van straten en muren.
- Optimale structuur binnenstad (waaronder looproutes, entrees, parkeren, groen en invulling vastgoed).
- Promotiestrategie binnenstad.

Wat hebben we bereikt?

2.2.3 Verbinding (binnen)stad en WUR

Toelichting

- We werken samen in de Stadsagenda en met de City Deal Kennismaken (CDKM) aan verbinding van maatschappelijke opgaves aan onderwijs en onderzoek. Begin 2023 hebben we samen met de WUR de Stadsagenda ondertekend. Deze agenda is een samenwerking tussen WUR en gemeente waar we samen vraagstukken oppakken in onze stad binnen het thema Wijken voor de toekomst. Inmiddels is er een zeer succesvolle biodiversiteit challenge in de stad georganiseerd. Ook het project Warme maaltijd was een succes. Daarnaast zijn we gestart met Wageningen 2120: een onderzoek naar hoe Wageningen er in 2120 uitziet met de gevolgen van klimaatverandering.
- Vanuit het programma Aan de slag met de binnenstad hebben studenten van de WUR een onderzoek gedaan naar mogelijkheden voor vergroening van de binnenstad. Daaruit is een concreet project voor het vergroenen van de Markt voortgekomen.

Beoogde resultaten

- Er is samenwerking tussen de WUR - gemeente - samenleving ten behoeve van zichtbaarheid van de WUR in de binnenstad.
- Samenwerking op kennis in de Agrifood en Life Sciences en de hele keten.

Wat hebben we bereikt?

2.2.4 Sterk vestigingsklimaat voor het kennisecosysteem

Toelichting

Voor het gebiedsprogramma KennisAs is de startnotitie vastgesteld en zijn mogelijke denklijnen voor dit gebied ontwikkeld. Dit project doen we samen met de gemeente Ede en de Provincie Gelderland. Binnen de samenwerking Kennishart is een aantal projecten gestart.

Het bestemmingsplan BSPW is ter inzage gelegd waarin kennisintensieve bedrijvigheid meer ruimte krijgt. Er is gestart met de herinrichting van de openbare ruimte van het BSPW waarmee het gebied aantrekkelijker wordt voor zowel ondernemers als werknemers.

Beoogde resultaten

- Aantrekkelijk woon- en verblijfsklimaat (vestigingsklimaat).
- Behoud en aantrekken van nieuwe (met name) kennisintensieve bedrijven (nationaal en internationaal).
- Hoogwaardige en goed bereikbare werklocaties voor bedrijven die een substantiële bijdrage leveren aan bijvoorbeeld de eiwittransitie, energietransitie, circulariteit, klimaatadaptatie of stikstofreductie.
- Sterke positie binnen regio Foodvalley, waarin partners complementair zijn, gebaseerd op gezamenlijke ambities.

Wat hebben we bereikt?

2.2.5 Aantrekkelijke functionele en bereikbare werklocaties reguliere bedrijvigheid

Toelichting

Daadwerkelijke uitvoering herinrichting openbare ruimte van het BSPW is gestart. Daarmee stimuleren we ontmoetingen tussen bedrijven en omwonenden en verbeteren we de leefbaarheid voor de omliggende woonwijken. Van het terrein Nudepark 1980 hebben ondernemers gezamenlijk de ruimtelijke kwaliteit van het binnenplein verbeterd. De mogelijkheden voor intensiever ruimtegebruik op Nude 1980 en Nude Park 1 zijn in kaart gebracht. We zijn gestart met een onderzoek naar de toekomstbestendigheid van de Haven. De kansen en mogelijkheden worden in kaart gebracht. Het onderzoek wordt in 2024 afgerond.

We zijn gestart met het opstellen van een plan van aanpak om circulaire economie te stimuleren in Wageningen en wat daarvoor nodig is. Ook zijn we gestart met het regio overleg Circulaire economie. In de concept Visie Bebouwde Kom is aangegeven hoe om te gaan met de huidige en toekomstige werklocaties. We werken samen in de Regio Foodvalley waarin we uitgifte en aanbod van werklocaties monitoren. Ook hebben we samengewerkt aan het regionale inspiratiedocument Next Economy.

Beoogde resultaten

- Er is een Toekomstvisie op de Werklocaties waaronder de Haven, als onderdeel van de Visie Bebouwde Kom (Omgevingsvisie).
- Inzicht in de betekenis en de behoeften van de reguliere bedrijvigheid.

Wat hebben we bereikt?

2.2.6 Een aantrekkelijk kwalitatief aanbod voor recreatie en toerisme

Toelichting

- De toeristische informatie wordt lokaal ontsloten door de bezoekerswebsite Proef Wageningen, die is ingericht conform de laatste inzichten van destinatie marketing. Het aantal nieuwe gebruikers is in 2023 gegroeid met 35%.
- Regionale en landelijke promotie van Wageningen vindt plaats door het regiomarketing bureau Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen (TVAN). Dit onder andere door campagnes als Gelderse Streken en de campagne Macht en pracht, gericht op cultuurhistorie. TVAN is aangehaakt als gesprekspartner bij de voor Wageningen belangrijke ontwikkelingen als citymarketing en het Vrijheidskwartier.
- Met de Veluwezoomgemeenten (Renkum, Arnhem, Rheden, Rozendaal) wordt nauw samengewerkt aan de gebiedspromotie en marketing, maar ook de ontwikkeling van het aanbod. In 2023 is voortgeborduurd op bestaande initiatieven, zoals de ontwikkeling van een wandelnetwerk voor de Veluwezoom.
- Wageningen neemt deel aan de gebiedsagenda "Veluwe op 1". Daarin werken we samen met alle Velwegemeenten en partners (provincie Gelderland, terreinbeheerders, grondeigenaren, stichtingen en Veluwse attracties) om de natuur- en recreatieve beleving in samenhang te versterken. We zetten in op voor Wageningen belangrijke projecten als het versterken van de recreatieve netwerken (wandelen, fietsen), de recreatiezonering en de versterking van het belevingsgebied Veluwezoom (Veluwezoom vol verhalen).
- Om het recreatieve aanbod te versterken is een aantal initiatieven ondersteund (de Safariboot Blauwe Bever, de capitulatie wandeltocht, een natuur recreatieve voorziening Blauwe Kamer). Het Wageningse deel voor het wandelnetwerk in de Veluwezoom is in concept gereed.

Beoogde resultaten

- Inwoners en bezoekers zijn op de hoogte van het toeristisch aanbod en het is duidelijk of er gebruik van wordt gemaakt.
- Sterk recreatief en toeristisch aanbod.

Wat hebben we bereikt?

2.2.7 Uitvoering wettelijke taken

Omschrijving (toelichting)

Naast bovenstaande doelen hebben wij wettelijke taken uit te voeren. Dit betreft taken op de volgende wetten:

- Drank- en horecawet, de WABO en de in dit hoofdstuk genoemde verordeningen.

Toelichting

- De wettelijke taken zijn uitgevoerd.
- Regelmatig worden initiatieven breed besproken aan de Intaketafel, vanuit economie geven we advies vanuit het perspectief van de Economie van de toekomst.

Beoogde resultaten

- De wettelijke taken zijn uitgevoerd.

2.3 Een groene en biodiverse leefomgeving

Wat wilden we bereiken?

Een groene en biodiverse leefomgeving, waarin de mens in samenhang met de natuur gezond kan leven en welke is aangepast en anticipeert op de effecten van de klimaatverandering.

Wat hebben we bereikt?

2.3.1 Een toename van de biodiversiteit (genetische variatie, soortendiversiteit en leefgebied).

Toelichting

In de stad

Er zijn 74 subsidies verstrekt voor het vergroenen van tuinen en daken, 2 subsidies voor het vergroenen van schoolpleinen.

Om het ecologisch maaibeheer en het ecologisch water- en oeverbeheer beter te borgen is beleid opgesteld dat nu in de afrondende fase zit.

Voor de omgang met invasieve exoten, die de inheemse soorten kunnen bedreigen, is beleid opgesteld. In 2024 volgt vaststelling.

Het Biodiversiteitsplan is nagenoeg afgerond, net als het Bomenbeleidsplan (stad en buitengebied).

De werkgroep Japanse Duizendknoop in Wageningen Hoog heeft afgelopen jaar succesvol de duizendknoop bestreden.

De nieuwbouw op de locatie van de oude Ireneschool is natuurinclusief uitgevoerd.

In het Buitengebied

Bij een tweetal initiatieven voor bebouwing in het buitengebied is landschappelijke inpassing geëist. Stichting Landschapsbeheer Gelderland en de Agrarische natuurvereniging hebben verschillende erfbepantingsplannen en landschapsplannen opgesteld en uitgevoerd. Bij het Landschapsfonds is een tweetal aanvragen voor subsidiering van aanleg en beheer en onderhoud van landschapselementen binnengekomen.

De toename van biodiversiteit als doelstelling is opgenomen in het concept uitvoeringsprogramma voor de Eng.

Het huidige percentage groenblauwe dooradering in verschillende deelgebieden in het buitengebied is globaal in beeld gebracht.

Er is een belangrijke stap gezet voor het Uitvoeringsprogramma voor de Eng, samen met de gebiedspartijen is het concept tot stand gekomen, de gebiedsregisseur is aan het werk gegaan en er is een regieteam voor de Eng gestart.

Beoogde resultaten

- Activiteiten van inwoners en bedrijven die bijdragen aan de doelen uit het biodiversiteitsplan worden door middel van subsidies gestimuleerd.
- De biodiversiteit van het buitengebied is verhoogd door landschappelijke inpassing van initiatieven en door de aanleg van landschapselementen in samenwerking met andere partijen. Het Landschapsfonds vervult hier ook een belangrijke rol in.
- De biodiversiteit van het openbaar groen en water is verhoogd (zowel binnenstedelijk als in het buitengebied). Er wordt gestreefd naar meer en beter geschikt leefgebied voor een gevarieerde inheemse flora en fauna.
- De waterkwantiteit in de stadsgracht is verhoogd, waardoor de waterkwaliteit en de visuele kwaliteit verbetert.
- Er is een biodiversiteitsplan (inclusief uitvoeringsplan) opgesteld waarin de te behalen doelen en de maatregelen om deze te bereiken zijn uitgewerkt.
- Het Bomenbeleidsplan is vastgesteld, waarmee een bijdrage wordt geleverd aan meer CO2 opvang en geanticipeerd wordt op klimaatverandering.
- Het isoleren van gebouwen leidt niet tot aantasting van de populaties van beschermde en gebouwbewonende diersoorten.
- Het percentage groenblauwe elementen is toegenomen.
- Het versterken van biodiversiteit, op basis van landschapskenmerken, komt terug in verschillende uitvoeringsprogramma's
- Instandhouding en versterking van de hoofd ecologische groenstructuur
- Nieuwbouw is natuurinclusief uitgevoerd.
- Meekoppelkansen voor uitvoering Noordelijke ecologische verbindingszone (NEVZ) worden benut.
- Vergroening van tuinen (Steenbreek), daken en schoolpleinen is door middel van subsidies gestimuleerd.
- We bestrijden of beheersen invasieve exoten om verdere uitbreiding en negatieve effecten op de biodiversiteit te voorkomen.
- We brengen bij aanvang van gebiedsontwikkeling ecologische en groene waarden in, later in het proces brengen we meekoppelkansen in
- We verbinden groene en blauwe structuren in de stad en het buitengebied zodat flora en fauna zich veilig kunnen verspreiden en verplaatsen door de stad. Waar nodig worden faunapassages aangelegd.

Wat hebben we bereikt?

2.3.2 Vergroten van de leefkwaliteit (kwantiteit en kwaliteit van het groen)

Omschrijving (toelichting)

Vergroten van de leefkwaliteit (kwantiteit en kwaliteit van het groen) waarmee gezondheid wordt bevorderd, geanticipeerd wordt op de klimaatverandering (klimaatadaptatie), meer CO2 wordt opgevangen en de ruimtelijke kwaliteit (waaronder cultuurhistorische betekenis) wordt vergroot.

Toelichting

Het groen in de wijk de Roghorst is omgevormd, de uitvoering van het groenplan heeft plaatsgevonden, biodiversiteit, bestrijding hittestress waren uitgangspunten. Tijdens de plantvierdaagse zijn 15 bomen geplant op het Margrietplantsoen door leerlingen van basisschool De Dijk. En tijdens de Nationale Boomfeestdag plantten leerlingen van de Johan Frisoschool 15 bomen rond de Asterstraat. Er zijn 162 bomen gekapt (naar aanleiding van veiligheidsinspectie) en 163 bomen aangeplant in plantseizoen 2023-2024 (los van de vergroeningslocaties).

In het kader van NK Tegelwippen zijn meer dan 25.000 tegels gewipt en omgevormd naar groen en bomen.

Wageningen is genomineerd voor de bokaal ecologisch bermbeheer.

Bij planontwikkelingen rondom de ecologische groenstructuur zijn onderzoeken gedaan en ingezet om deze zo goed mogelijk te behouden.

Van maart tot en met oktober stond de Klimaatkeet op de woensdagen op de markt om inwoners advies te geven over het afkoppelen van regenwater en het klimaatbestendig inrichten van tuinen. In maart werd een afkoppelworkshop georganiseerd.

Op initiatief van inwoners is het Hooilandplein vergroend, en in samenwerking met andere partijen zijn er plannen gemaakt voor het vergroenen van de binnenstad (Grote Kerk en gevel van het stadhuis, vanuit het programma "aan de slag met de Binnenstad), die in 2024 zullen worden gerealiseerd.

Ook bij de Riemsdijkstraat in de binnenstad is een bewonersinitiatief tot vergroening. Het ontwerp hiervoor is gereed en gaat in het eerste kwartaal van 2024 uitgevoerd worden.

Voor het gebied rondom Junushoff zijn ontwerpen gereed voor vergroening. De uitvoering is in het eerste kwartaal van 2024.

Voor een 4 à 5 tal tegelwip locaties zijn ontwerpen gereed. Uitvoering is in Q1 2024.

Er is een groenplan voor de snelfietsroute Churchillweg opgesteld, dat meer en biodiverser groen omvat dan in de huidige situatie.

Er zijn groen-plannen opgesteld voor de hofjes/pleintjes bij de flats aan de Rooseveltweg voor de verbetering van het woon- en leefklimaat. In 2024 worden deze uitgevoerd.

Beoogde resultaten

- Bij alle nieuwbouwplannen wordt minimaal 10% divers groen in de wijk gerealiseerd en bestaand groen in de woonomgeving behouden en versterkt (zie ook programma 2.7).
- De klimaatbestendigheid van het openbaar groen is verhoogd door de soortenkeuze (van openbaar groen) bij vervanging/vernieuwing te blijven afstemmen op de verandering van het klimaat.
- Droogte en hitte zijn verminderd op locaties die hier het meest gevoelig voor zijn, door vergroening en afkoppelen van regenwater.
- Er is een uitvoeringsprogramma voor de Eng opgesteld.
- Er is jaarlijks een publiekscampagne uitgevoerd rondom vergroenen van tuinen, afkoppelen van regenwater etc.
- Er zijn op een aantal locaties zelfstandig staande projecten ter verbetering van het groene leefklimaat en vermindering hittestress uitgevoerd.
- Het groen is in diverse wijken omgevormd naar een toekomstbestendige vorm (klimaatbestendig, meer biodiversiteit en afgestemd op beheerniveau).
- In samenwerking met andere partijen is de binnenstad en het Hooilandplein vergroend.
- De openbare ruimte voldoen aan de vastgestelde onderhoudsniveau 's en voor spelen en bomen aan de wettelijke eisen rondom veiligheid (aantoonbaar zorgvuldig handelen).
- Instandhouding en versterking van de hoofd/ecologische groenstructuur.
- Regenwater wordt zo veel mogelijk vastgehouden op de plek waar het valt. De focus ligt hierbij in eerste instantie op de hogere zandgronden (bijvoorbeeld Benedenbuurt en Bovenbuurt).
- Wateroverlast is verminderd op locaties die hier het meest gevoelig voor zijn door in te zetten op infiltratie.

Wat hebben we bereikt?

2.3.3 De openbare ruimte is schoon, heel en veilig

Toelichting

Uit een onafhankelijke externe schouw van de openbare ruimte, komt naar voren dat de buitenruimte in 2023 schoon, heel en veilig was conform door de raad vastgestelde beeldniveau's (sober en basis).

Beoogde resultaten

- In samenwerking met externe partners wordt een strategisch plan ontwikkeld voor uitvoering van het onderhoud van de buitenruimte. Inclusief slimme inzet van financiële middelen waaronder vervangingsinvesteringen voor groen en speeltoestellen.

Wat hebben we bereikt?

2.3.4 Uitvoering wettelijke taken

Omschrijving (toelichting)

Naast bovenstaande doelen hebben wij wettelijke taken uit te voeren. Dit betreft taken op de volgende wetten:

- Vanwege wettelijke aansprakelijkheid zorgen we voor de veiligheid van onder andere wegen, speeltoestellen (attractiebesluit) en bomen (ook opgenomen onder doel 2.3.3);
- Begraven.

Toelichting

Het beheer en onderhoud rondom bomen, spelen en begraven is op orde. Hiermee wordt aan de wetgeving voldaan zoals het Warenwetbesluit attractie en speeltoestellen, Wet op de lijkbezorging en de Zorgplicht bomen.

Beoogde resultaten

- De wettelijke taken zijn uitgevoerd.

2.4 Een toekomstbestendige fysieke leefomgeving

Wat wilden we bereiken?

Een toekomstbestendige fysieke leefomgeving waarin prettig, veilig en gezond wonen, werken en recreëren voorop staat.

Wat hebben we bereikt?

2.4.1 Implementatie Omgevingswet

Toelichting

In 2023 hebben we de voorbereiding op de lokale implementatie van de Omgevingswet voortgezet. De koppeling tussen het nieuwe Zaaksysteem van de gemeente en het Digitaal Stelsel Omgevingswet is succesvol afgerond. De organisatie is voorbereid op het werken volgens de bedoeling van de Omgevingswet. Een eerste versie van het Participatiebeleid voor de fysieke leefomgeving is vastgesteld en er is een interne participatieadviseur aangesteld. De legesverordening is aangepast aan de Omgevingswet. De dienstverlening van zowel de gemeente als Omgevingsdienst de Vallei is ingericht op de Omgevingswet. Dit alles heeft geleid tot een probleemloze start van de uitvoering van de Omgevingswet per 1 januari 2024.

Op grond van het stappenplan voor ontwikkeling van het gemeentebrede omgevingsplan is 2023 een pilot woongebieden uitgevoerd. Deze pilot leidt tot de eerste (echte) wijziging van het tijdelijke omgevingsplan van de gemeente Wageningen in 2024.

Er is verder gewerkt aan de ontwikkeling van het tweede en laatste deel van de gemeentebrede omgevingsvisie: de visie op de bebouwde kom. Op 3 april 2023 is het koersdocument voor de Visie Bebouwde Kom - het 'Wagenings Kompas' - vastgesteld. Met het Wagenings Kompas in de hand is een integrale conceptvisie geschreven. Daarin staat onze visie op Wageningen in 2045 en wat ervoor nodig is om dat te bereiken. De conceptvisie wordt ter consultatie voorgelegd aan de inwoners, organisaties en ondernemers in Wageningen. De planning voor de totstandkoming van de Visie Bebouwde Kom is bijgesteld en is nu gericht op het voorleggen van een raadsvoorstel in het derde kwartaal van 2024.

Beoogde resultaten

- Er is een gemeentebrede omgevingsvisie waarin de maatschappelijke opgaven in relatie tot de fysieke leefomgeving staan.
- Er is een omgevingsplan voor de fysieke leefomgeving met een passend digitaal stelsel omgevingswet (DSO).
- Initiatiefnemers en inwoners worden gefaciliteerd bij participatie over initiatieven, op grond van het gemeentelijke participatiebeleid voor de Omgevingswet.
- Omgevingsvergunningen die passen in de omgevingsvisie.

Wat hebben we bereikt?

2.4.2 Een integrale uitvoering van de opgaven in de fysieke leefomgeving

Toelichting

In 2023 hebben we verder gewerkt aan de Visie Bebouwde Kom. Er is een koersdocument vastgesteld, het 'Wagenings Kompas'. Met het kompas in de hand is een conceptvisie geschreven, die ter consultatie wordt voorgelegd aan de inwoners, organisaties en ondernemers in Wageningen. Naar verwachting kan het voorstel tot vaststelling van de visie in het derde kwartaal van 2024 aan de gemeenteraad worden voorgelegd. Daarna kan een uitvoeringsprogramma opgesteld worden.

Beoogde resultaten

- Er is een omgevingsprogramma voor de zoekgebieden uit het locatie-onderzoek woningbouw
- Er is een uitvoeringsprogramma opgesteld voor de ontwikkeling van de stad na het vaststellen van de Omgevingsvisie Bebouwde Kom.
- Het grondbeleid is situationeel bepaald per potentiële locatie uit de zoekgebieden van het locatie-onderzoek
- We geven uitvoering aan het besluit over het versnellen en ophogen van de woningbouwontwikkeling.

Wat hebben we bereikt?

2.4.3 Beleid voor de fysieke leefomgeving, dat aansluit bij de ambitie

Toelichting

In het jaar 2023 zijn de kaders voor het bestemmingsplan Geluidruimteverdeling vastgesteld en dus geactualiseerd. Daarnaast zijn verschillende bestemmingsplannen in ontwerp in procedure gebracht, waaronder het bestemmingsplan voor Business en Science Park Wageningen en Recreatiepark de Wielerbaan.

Tot slot zijn de bestemmingsplannen voldoende actueel om opgenomen te worden in het tijdelijk omgevingsplan dat per 1 januari 2024 is ontstaan.

Beoogde resultaten

- Kaders en bestemmingsplannen voor de fysieke leefomgeving (wettelijk) zijn actueel en worden gehandhaafd.

Wat hebben we bereikt?

2.4.4 Ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving passen binnen onze ambitie

Toelichting

Bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen maken kleinere initiatieven mogelijk van derden

In 2023 zijn verschillende bestemmingsplannen in procedure gebracht en/of vastgesteld of omgevingsvergunningen afgegeven die initiatieven van derden mogelijk maken. Zo zijn onder andere het 'Veegplan Buitengebied' en het 'bestemmingsplan Churchillweg-Spelstraat' door de raad vastgesteld. En zijn onder andere voor de locaties Haverlanden 197-119 en Oude Diedenweg 24 ontwerpbestemmingsplannen in procedure gebracht.

Grote ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving passen in onze ambitie en worden projectmatig uitgevoerd.

Voor het projectmatig aanpakken van grotere projecten zijn in 2023 de werkafspraken aangescherpt. Projecten als Kolkakkerweg, Costerweg en Dreijen fase 2 wordt al volgens deze werkwijze aangepakt.

Het project Grebbedijk is in uitvoering

Dit doel is nog niet bereikt. Het project Grebbedijk is nog niet in uitvoering.

Het project Grebbedijk is voorbereid

Dit doel is nog niet afgerond. Het project Grebbedijk heeft enkele maanden stilgelegen bij het Waterschap Vallei en Veluwe. Als gevolg hiervan bevindt het project zich nog in de planuitwerkingsfase. Deze fase loopt door tot de tweede helft van 2025, tenzij er beroep wordt ingesteld tegen het projectbesluit.

Met eigenaren/initiatiefnemers zijn de mogelijkheden verkend voor het versnellen van de 3 binnenstedelijke locaties De Dreijen Fase 2, Duivendaal en Costerweg 5.

Zowel met de eigenaren van de locaties als ook met het 'versnellingsteam woningbouw' van de provincie wordt op regelmatige basis geschakeld over de mogelijkheden voor versnellen. Voor Duivendaal heeft dit geleid tot inhuur van extra ambtelijke capaciteit.

Beoogde resultaten

- Bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen maken kleinere initiatieven van derden, die passen in onze ambitie, mogelijk (leges).
- Grote ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving passen in onze ambitie en worden projectmatig uitgevoerd (grondbedrijf).
- Het project Grebbedijk is in uitvoering.
- Het project Grebbedijk is voorbereid.
- Met eigenaren/initiatiefnemers zijn de mogelijkheden verkend voor het versnellen van de 3 binnenstedelijke locaties De Driegen fase 2, Duivendaal en Costerweg 5

Wat hebben we bereikt?

2.4.5 Identiteit van de stad is beleefbaar

Toelichting

Cultuurhistorie en de viering hiervan zijn zichtbaar in bijvoorbeeld Open Monumentendag en de bijeenkomst over verduurzamen Monumenten die samen met het Netwerk Erfgoed Wageningen is georganiseerd.

Monumenten en Cultuurhistorie krijgen een plek in de omgevingsvisie en het plan. In 2023 is een compact plan van aanpak opgesteld voor het op te stellen programma Erfgoed. Dit zal in 2024 een vervolg krijgen.

Door de toename van WABO aanvragen en ruimtelijke plannen, alsook de vraag naar verduurzamingsmaatregelen voor monumenten, richtte de taakbelasting zich in 2023 hoofdzakelijk op adviestaken.

Beoogde resultaten

- Cultuurhistorie is zichtbaar in Wageningen.
- Cultuurhistorie wordt gevierd.
- Monumenten hebben een plek in de omgevingsvisie en -plan.

Wat hebben we bereikt?

2.4.6 Uitvoering wettelijke taken

Toelichting

De wettelijke taken zijn uitgevoerd

De buitenruimte is schoon, heel en veilig. Waarbij in het bijzonder voor bomen en speeltoestellen voldaan is aan de wettelijke zorgplicht.

Bij ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving is doorlopend aandacht voor de kwaliteit van de buitenruimte. Daarbij is het zoeken naar mogelijkheden voor het zoveel mogelijk behouden en herstellen van bomen en groen één van de prioriteiten. Wettelijke voorschriften zijn daarbij geborgd.

Beoogde resultaten

- De wettelijke taken zijn uitgevoerd.

2.5 Klimaatneutraal in 2030-2040

Wat wilden we bereiken?

De gemeente Wageningen is klimaatneutraal in 2030-2040 en heeft de klimaatimpact van indirect energieverbruik zoals de voedselproductie en consumptie verminderd (ambitie "2.1. Infrastructuur en duurzame bijdrage mobiliteit" en "2.3. Een groene en biodiverse leefomgeving" dragen mede bij aan deze ambitie).

Wat hebben we bereikt?

2.5.1 Er is 31% energie bespaard in 2040 ten opzichte van 2018 (klimaatmonitor).

Toelichting

Gemeentelijk vastgoed

- In combinatie met het reguliere onderhoud zijn ook dit jaar energiebesparende maatregelen doorgevoerd. Via het project EnergieWEB werken we aan het verduurzamen van de energievraag van onze gemeentelijke gebouwen.

Aanpak VvE's

- De Toekomstbestendig Wonen Lening voor VvE's is beschikbaar gekomen om verduurzaming mee te financieren. Daarnaast heeft de gemeente verschillende VvE's procesmatig en financieel ondersteund om hun complex verder te verduurzamen. Hoofdkenmerken van deze ondersteuning wordt omgevormd tot structureel VvE beleid.

Handhavingprogramma energiebesparing bedrijven en instellingen

- Er zijn 36 EML-controles uitgevoerd bij bedrijven door de omgevingsdienst, waarmee getoetst wordt of aan de energiebesparingsplicht is voldaan.
- Alle 50 panden met (enkel) kantoorfunctie zijn aangeschreven in het kader van de energielabel C verplichting. Er zijn nog 3 kantoren in onderzoek die geen energielabel hebben. Alle andere kantoren voldoen en hebben minimaal label C of beter (36), of bij nadere controle bleek dat zij geen verplichting hebben (11).

Regionaal energiedienstenbedrijf

- Er is onderzoek gedaan naar het ontwikkelen van een regionaal energiedienstenbedrijf. Waarbij de voorlopig conclusie is om dat niet op te zetten. Wel worden opgedane ervaringen toegepast bij de ontwikkeling van isolatie subsidie regelingen.

Stimuleren energiemaatregelen bedrijven en instellingen

- In 2023 zijn 39 bedrijven en instellingen bezocht voor een verkennend energieadviesgesprek met uitgebreid energieadvies en korte ondersteuningstrajecten. Dit heeft geresulteerd in 8 energiescans.
- Er zijn 10 leningen verstrekt uit het energiefonds voor bedrijven en instellingen, voor onder meer isolatie maatregelen, zonnepanelen en warmtepompen. Het energiefonds is aangevuld met € 1 miljoen.
- Vanuit het Gelders Winterfonds hebben 28 bedrijven, MKB en maatschappelijke instellingen financiële ondersteuning gehad om de extreem hoge energieprijzen in de winter van 2022/2023 beter te kunnen dragen. Aansluitend daarop is een actie 'tochtbusters voor MKB' gestart voor de winter van 2023/2024 waarbij direct energiebesparing wordt gerealiseerd door het aanbrengen van eenvoudige energiebesparende maatregelen.

Stimuleren energiemaatregelen inwoners

- In 2023 was er een actief Energieloket dat woningeigenaren, huurders en VvEs zowel op verzoek als proactief informeert, faciliteert en stimuleert tot het nemen van energiebesparende maatregelen, en daarbij verschillende hulpmiddelen inzet (waaronder isolatiecoach gesprekken, uitleen warmtecamera's, speeddates met energieadviseurs).
- Er zijn 40 aanvragen ontvangen voor de Toekomstbestendig Wonen Leningen voor woningeigenaren.

Beoogde resultaten

- Bij gemeentelijk vastgoed worden energiebesparende maatregelen genomen en duurzame energieopwekking gerealiseerd.
- Er is een aanpak voor VvE's hoe zij energie kunnen besparen en hun resterende warmtevraag duurzaam kunnen invullen.
- Er is een handhavingprogramma met als doel op bedrijven en instellingen toe te zien dat zij voldoen aan de wettelijke verplichtingen met betrekking tot energiebesparing (Wet Milieubeheer, EED, kantoorpanden label C 2023).
- Er is een regionaal energiedienstenbedrijf die energiemaatregelen aanbiedt als onderdeel van een wijkaanpak en voor een versnelling zorgt voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving.
- Er zijn actieve energieloketten voor inwoners en bedrijven die klanten ontzorgen, faciliteren en stimuleren tot het nemen van energiemaatregelen.

Wat hebben we bereikt?

2.5.2 Er is 1847 TJ aan duurzame energie opgewekt in 2040 ten opzichte van 2018. Hiervan is het streven de opgave aan duurzame elektriciteit in zonnevelden en windmolens in 2030 te behalen (klimaatmonitor).

Toelichting

Warmte

In 2023 zijn volgende stappen gezet naar een duurzaam verwarmd Wageningen in 2040:

- Er is een warmtebedrijf Oost Wageningen b.v. opgericht waarin de gemeente Wageningen samen met coöperatie Warmtenet Oost-Wageningen in een Joint venture samen met Kelvin b.v. eigenaar van zijn.
- Afspraken over deelname van de ongeveer 160 huurwoningen in de Benedenbuurt van de Woningstichting zijn definitief gemaakt.
- Er is een aanvraag voor een omgevingsvergunning ingediend voor de opwekinstallatie aan de Doldersstraat 88.
- Er zijn afspraken gemaakt over het aangekochte terrein aan de Doldersstraat 88.
- Er is een bewonersinitiatief in Wageningen Noordwest opgestart en ondersteund. De verduurzaming van de huidige gasgestookte WKK maakt hier onderdeel van uit.
- Potentiële warmtebronnen voor de verwarming van bestaande bouw (rioolthermie, WKO) zijn verder inzichtelijk gemaakt.
- Ondanks het feit dat er nog veel onbekend is wat de consequenties zijn van netcongestie op de warmtetransitie, is samen met de netbeheerder gezocht naar warmteoplossingen die zo veel mogelijk handelingsperspectief voor bewoners bieden.

Duurzame elektriciteitsopwekking

- In het kader van de Collectieve inkoopactie 'Zonnepanelen Zonder Zorgen' zijn er 70 inschrijvingen ontvangen voor een offerte voor zonnepanelen.

Windmolens

Gemeente Wageningen en Rhenen startten in 2023 een eerste, globale verkenning over de (on)mogelijkheden voor wind in beide gemeenten. Of er in 2024 daadwerkelijk een proces gestart wordt om dit nader te onderzoeken, hangt onder andere af van de uitkomsten van het planMER wind van de provincie Utrecht en het planMER Wespandief van de provincie Gelderland.

Zonneparken

Het zonnepark dat reeds vergund was (bij Nude II) wordt nader uitgewerkt door de initiatiefnemers. Bij de overige, bij ons bekende, initiatieven, zien we momenteel geen voortgang. In de kamerbrief Voorkeursvolgorde Zon (oktober 2023) geeft het Rijk aan in haar

zonneveldbeleid te gaan van een 'ja, mits' naar 'nee, tenzij'-beleid. De mogelijkheden voor het realiseren van zonnevelden wordt hiermee ingeperkt. Tegelijkertijd blijven de doelstellingen uit de RES overeind. Bij de herijking RES 2.0 zal inzichtelijk worden gemaakt wat de gevolgen hiervan zijn voor de bestaande RES-doelen.

EnergieWEB

In 2023 trad gemeente Scherpenzeel toe tot het EnergieWEB. De deelnemende gemeenten (Barneveld, Ede, Wageningen en Scherpenzeel) bereidden de overstap naar een nieuwe manier van energie leveren voor. De gemeenten hebben per 1 januari een nieuw energiecontract volgens het idee van het zelfleveringsmodel. Dit betekent dat we zoveel mogelijk overeenkomsten met lokale opwek-initiatieven willen aangaan (in 2024) voor de eigen energievoorziening. Dat betekent ook dat we ons energiegebruik als organisatie zoveel mogelijk moet laten aansluiten bij wanneer de lokale energie wordt opgewekt. Dit vergt de komende jaren aanpassingen in onze bedrijfsvoering.

Beoogde resultaten

- Er is een actuele Warmtevisie die wordt uitgevoerd.
- We stimuleren en faciliteren een duurzaam alternatief in gebruik voor de gasgestookte WKK voor het warmtenet Noordwest (realisatie valt buiten de invloedssfeer van de gemeente).
- In 2025 is het warmtenet voor Proeftuin Aardgasvrije Wijk Benedenbuurt gerealiseerd.
- In 2040 is in de hiervoor geschikte gebieden van Wageningen een open duurzaam warmtenet gerealiseerd waarop enkele duizenden woningen, bedrijven en instellingen zijn aangesloten.
- In 2040 zijn minimaal 142.000 zonnepanelen gerealiseerd op Wageningse daken en parkeerterreinen.
- Innovatieve technieken zoals zon op gevels, energyhubs, wind op dak of lokale grids zijn in beeld en worden toegepast waar kan.
- Windmolens worden gerealiseerd op basis van de Wageningse Windvisie en de Regionale Energiestrategie (streefdatum 2030), waarbij onder andere rekening wordt gehouden met een zorgvuldige inpassing in het landschap.
- Zonneparken worden gerealiseerd op basis van Visie Buitengebied en de Regionale Energiestrategie (streefdatum 2030), waarbij onder andere rekening wordt gehouden met een zorgvuldige inpassing in het landschap.

Wat hebben we bereikt?

2.5.3 De klimaatimpact die gepaard gaat met productie en consumptie van voedsel is verminderd.

Toelichting

In 2023 is het voedselaanbod verduurzaamd op een aantal plekken waar kinderen en jongeren komen, zoals op scholen en in het jongeren centrum. Het aantal agroecologische producenten dat lid is van Vereniging StreekWaar is toegenomen en de omzet van de zaterdagse streekmarkt is verhoogd ten opzichte van vorig jaar. Verschillende restaurants experimenteren met meer plantaardige opties op de menukaart. Op het stadhuis is Meatless Monday ingevoerd, is er sojamelk in de koffie-automaten beschikbaar en is het kantoorfruit grotendeels lokaal en biologisch.

Beoogde resultaten

- De gemeente geeft het goede voorbeeld als het gaat om inkoop van duurzame lokale producten, aanbod van plantaardige opties, verminderen voedselverspilling en de verwerking van reststromen.
- De voedselomgeving van Wageningen is in 2030 gezonder (voedselagenda).
- In 2030 is de lokale verkoop van duurzame en lokale producten van regionale boeren en producenten gestegen.
- In Wageningen eten inwoners in 2030 minder dierlijk en meer plantaardig voedsel (Voedselagenda). Restaurants gaan meer plantaardige opties aanbieden.
- In Wageningen verspillen inwoners, bedrijven en organisaties in 2030 minder voedsel. Reststromen worden beter verwerkt.
- Meer initiatiefnemers hebben een plek gevonden in Wageningen om stadslandbouw toe te passen op een duurzame manier.

Wat hebben we bereikt?

2.5.4 In 2025 hebben alle huishoudens die te maken hebben met energiearmoede de mogelijkheid (gehad) om hulp te krijgen bij energiebesparing (monitor: sociaal domein).

Toelichting

- Een communicatiecampagne is uitgevoerd (Bespaar energie, bespaar geld), gericht op inwoners die kwetsbaar zijn voor energiearmoede en op de sociale partners in de omgeving van deze inwoners.
- Er zijn 241 huisbezoeken afgelegd door het energie-fix team (de Tochtbuster) om energiebesparende maatregelen uit te voeren. Veel zijn deelnemers geworven door inschrijfrondes in de Bloemenbuurt, Van Uvenweg en Margrietplantsoen. Er zijn 39 kortingsbonnen voor energiezuinig witgoed uitgegeven. Een team van vrijwillige energiecoaches is opgericht, die ongeveer 30 inwoners hebben geholpen met hun energievragen of -zorgen. Er zijn 20 energiedisplays uitgeleend of uitgegeven. In samenwerking met studentenvereniging W.S.V. Ceres hebben 50 studentenwoningen energiebesparende materialen ontvangen.
- De samenwerking met ketenpartners is verstrekt en er zijn diverse gezamenlijke energie bespaaracties uitgevoerd. Samen met de Woningstichting is de pilot klushulp uitgevoerd, waarbij bij enkele specifiek geselecteerde woningen met maatwerk de daken zijn geïsoleerd. In samenwerking met Idealis zijn bij 100 studentenwoningen energiedisplays geplaatst en is energie bespaaradvies gegeven.

Beoogde resultaten

- Via generieke en wijk-/straatgerichte werkwijzen worden inwoners met energiearmoede passende energiebesparende maatregelen, advies en ondersteuning aangeboden.
- Het bestrijden van energiearmoede is onderdeel van het reguliere (duurzaamheid en sociaal-maatschappelijk) werk van de gemeente en haar ketenpartners.

Wat hebben we bereikt?

2.5.5 In 2040 is alles wat de gemeente inkoop volledig circulair, maken we zoveel mogelijk gebruik van circulaire en biobased bouwmaterialen en zamelt de gemeente slechts huishoudelijke grondstoffen in.

Toelichting

- Er wordt gewerkt aan een 'Uitvoeringsagenda Circulair gemeente Wageningen' waarbij Duurzaamheid en Economie nauw samenwerken om allerlei acties op het thema circulaire economie te identificeren en deze de komende jaren uit te voeren.

- Er zijn stappen gezet in het opzetten van een 'Circulair Ambachtscentrum' in Wageningen. Er is een netwerk met geïnteresseerde Wageningse organisaties opgezet.

Beoogde resultaten

- In de bouw (infra en nieuwbouw) wordt in 2030 50% minder primaire grondstoffen gebruikt.
- Voor de inkoop van diensten en werken binnen de gemeentelijke organisatie verbruiken we in 2030 50% minder fossiele grondstoffen.

Wat hebben we bereikt?

2.5.6 Uitvoering wettelijke taken

Omschrijving (toelichting)

Naast bovenstaande doelen hebben wij wettelijke taken uit te voeren. Dit betreft taken op de volgende wetten:

- Transitievisie warmte.
- Regionale Energiestrategie.
- De gemeentelijk gebouwen moeten volgens het Klimaatakkoord energieneutraal zijn in 2050.

Toelichting

De gemeente heeft in 2023 actief gewerkt aan de realisatie van de transitievisie warmte, aan het realiseren en herijken van de RES RFV. Daarnaast zijn er stappen gezet in het verder verduurzamen van de gemeentelijke gebouwen.

Beoogde resultaten

- De wettelijke taken zijn uitgevoerd.

2.6 Een veilige en gezonde leefomgeving

Wat wilden we bereiken?

Er is een veilige en gezonde leefomgeving waarbij grondstoffen circulair worden hergebruikt.

Wat hebben we bereikt?

2.6.1 Milieunormen worden niet overschreden.

Toelichting

We hebben een regionale bodembeheernota vastgesteld waardoor het mogelijk is om grond binnen de regio de Vallei te kunnen hergebruiken.

Beoogde resultaten

- Ook in 2023 wordt met behulp van toezicht en handhaving gecontroleerd of normen op gebied van bodem, lucht, geluid, geur en energie niet worden overschreden.

Wat hebben we bereikt?

2.6.2 Uitvoering wettelijke taken

Omschrijving (toelichting)

Naast bovenstaande doelen hebben wij wettelijke taken uit te voeren. Dit betreft taken op de volgende wetten:

- Geluid, bodemkwaliteit, luchtkwaliteit en externe veiligheid;
- Plaagdierbestrijding;
- Dierenasiel, dierenambulance en nestbeheer ganzenbeheer;
- Riolerings;
- Afvalverwijdering en- verwerking;
- Zorgplicht oppervlaktewater.

Toelichting

Conform het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (V-GRP) voeren we alle wettelijke taken met betrekking tot riolering uit.

In samenwerking met het waterschap Vallei en Veluwe voeren we alle taken met betrekking tot de zorgplicht oppervlaktewater uit.

Beoogde resultaten

- De wettelijke taken zijn uitgevoerd.

2.7 Iedereen in Wageningen heeft de beschikking over een passende woning

Wat wilden we bereiken?

Iedereen in Wageningen heeft de beschikking over een bij inkomen en type huishouden passende en duurzame woning, in een prettige woon- en leefomgeving.

Wat hebben we bereikt?

2.7.1 Versnelling en mogelijke ophoging van de woningbouwproductie in Wageningen in antwoord op de verhoogde huishoudensprognose van circa 3.500 tot 3.800 huishoudens tot 2040

Toelichting

- Er zijn in de periode 2021 tot en met 2023 circa 520 woningen opgeleverd. Dit is exclusief de toegevoegde studentenhuisvesting. Voor 2024 staat de oplevering van de laatste woningen in Kortenoord op de planning. We gaan de beoogde (en het opgehoogde aantal van) 700 woningen tussen 2021 en 2024 naar verwachting niet halen. Dit komt voornamelijk door langere beroepsprocedures bij bijvoorbeeld de Dreijen fase 1.
- De zoekgebieden uit het locatie-onderzoek zijn opgenomen in de concept Visie Bebouwde Kom, waarmee ze integraal zijn afgewogen en een plek hebben gekregen in de ruimtelijke ontwikkeling van Wageningen. Voor een aantal locaties is de verdere verkenning gestart (Menzis) en de verkenning van de overige zoekgebieden (Oksel en Entree) zal in 2024 volgen.
- In 2023 zijn voor ruim 650 woningen in de zachte plancapaciteit planologische stappen gezet, namelijk vaststelling van het stedenbouwkundig plan voor Duivendaal en de Nota van Uitgangspunten voor Costerweg 5-7. Daarnaast zijn de juridisch-planologische procedures doorlopen bij De Dreijen fase 1 en Churchillweg/Spelstraat.
- In 2023 is de woningmarktstrategie op de diverse onderdelen (betaalbaarheid, snelheid, integraliteit) geëvalueerd en zijn de voorbereidingen getroffen voor het opstellen van een nieuw afwegingskader voor nieuwbouwprojecten.
- Er is een uitvoeringsstrategie woningbouw opgesteld. In dit traject zijn de lopende projecten verkend op knelpunten en kansen om versnelling in gang te zetten. In relatie tot de Visie Bebouwde Kom is ook in beeld gebracht op welke locaties woningen gebouwd kunnen worden om tot de benodigde plancapaciteit (3500 woningen in 2040) te komen. Tenslotte zijn de interne processen, ondersteunings- en subsidiemogelijkheden in relatie tot versnellingskansen van de woningbouw verkend.
- Begin 2023 is de regionale woondeal ondertekend door de regiogemeenten, de provincies Gelderland en Utrecht en het Rijk. In de woondeal zijn afspraken gemaakt over het te realiseren aantal (regionaal en per gemeente) woningen in relatie tot de landelijke woningbouwopgave, de betaalbaarheidsopgave hierin en de randvoorwaarden die nodig zijn om deze opgaven daadwerkelijk te kunnen realiseren.
- In 2023 is het grondbeleid geactualiseerd (besluitvorming 2024). Het nieuwe grondbeleid biedt een actueel instrumentarium om onze ruimtelijke ambities te realiseren. Het beleid omschrijft transparant welk instrument per situatie wordt toegepast. In het beleid wordt aangesloten bij onze actuele ruimtelijke ambities en maatschappelijke opgaven. Als een project daarbinnen past wordt gestuurd op maximale regie en daarmee een (pro)actief grondbeleid. Dit beleid is direct toegepast bij het woningbouwproject van Menzis.
- De startnotitie voor het faciliteren van de mogelijkheden voor het splitsen en woningen en kavels middels beleidsregels is vastgesteld.
- Om initiatieven voor flexwonen goed te kunnen afwegen is aan een adviesbureau opdracht gegeven voor het opstellen van een handelingsperspectief en afwegingskader.

Beoogde resultaten

- Er is een sturingsinstrument voor woningbouwaantallen.
- In Wageningen worden tussen 2021 en 2024 minimaal 700 woningen opgeleverd.
- Mogelijkheden voor versnelling van de 3 binnenstedelijke locaties De Dreijen fase 2, Duivendaal en Costerweg 5 zijn verkend in samenwerking met de projectleiders RO.
- Nieuw te bouwen woningen zijn (bijna) energieneutraal met ook aandacht voor circulariteit en natuurinclusief bouwen. Dit resultaat draagt bij aan programma's 2.4 en 2.5.

Wat hebben we bereikt?

2.7.2 De woningvoorraad sluit aan bij de behoefte aan betaalbare woningen van lagere inkomensgroepen, waaronder ouderen, jongeren en studenten

Toelichting

- In 2023 zijn door Idealis 264 studentenkamers in het complex Costerweg 65 opgeleverd.
- In 2023 zijn door de Woningstichting 36 sociale huurwoningen bij het project Rooseveltweg opgeleverd.
- Ten behoeve van betaalbaarheid van woningen wordt opkoopbescherming en zelfbewoningsplicht ingezet.
- Vanaf 2019 wordt bij woningbouwplannen de woningmarktstrategie toegepast. Doelstelling daarbij is met name gericht op meer betaalbare woningbouw en woningen voor senioren. De opleveringen van deze projecten worden over enkele jaren verwacht.
- Door middel van het kwalitatieve woonstarters onderzoek zijn woonwensen van woonstarters (18 tot 35 jaar) inzichtelijk gemaakt. Deze worden aangevuld met de kwantitatieve mogelijkheden in de woningvoorraad.
- Middels de prestatieafspraken met de Woningstichting zijn diverse afspraken gemaakt om de betaalbaarheid en beschikbaarheid te bevorderen en beter te laten aansluiten bij de verschillende doelgroepen (woonlasten en doorstroming).
- De begin 2023 ondertekende woondeal richt zich op afspraken over het toevoegen van, met name betaalbare, woningen. De Woningstichting heeft het bod gedaan om 800 sociale huurwoningen te realiseren tot 2030.
- Bij de Woondeal 2.0 is ingezet op thematische afspraken over onder andere flexwonen, ouderenhuisvesting en toekomstbestendig bouwen. Dit traject loopt nog door in 2024.
- Het onderzoek naar de omvang van de kernvoorraad in relatie tot de doelgroep heeft niet plaatsgevonden in 2023, maar zal in 2024 plaatsvinden.
- In 2023 is verder gewerkt aan het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad. Via voorlichting en diverse beleidsinstrumenten gericht op huurders, woningeigenaren en VvE's, met speciale aandacht voor de lagere inkomens. Vanuit de aanpak energiearmoede zijn verschillende laagdrempelige, energiebesparende acties georganiseerd.
- Middels het platform Hospi Housing zijn vraag naar en aanbod van hospitakamers beter met elkaar gematcht.

Beoogde resultaten

- Bij elk bouwplan met meer dan 30 woningen worden minimaal 30% sociale huurwoningen en 15% middenhuur gerealiseerd. Afhankelijk van de geëvalueerde en geactualiseerde woningmarktstrategie.
- De bestaande woningvoorraad wordt verder verduurzaamd met oog voor een eerlijke verdeling van de energielasten. Randvoorwaardelijk hiervoor is programma 2.5.
- De kernvoorraad sociale huurwoningen is vergroot, overeenkomstig de doelgroep van beleid. In 2023 hebben wij inzichtelijk wat de kernvoorraad is op basis van de meest actuele huishoudensprognose.
- Het aanbod aan studentenhuisvesting voldoet aan de vraag naar kamers, overeenkomstig de notitie locatiekeuze 2017 en de actuele monitor studentenhuisvesting.
- Het instrument van de huisvestingsverordening wordt ingezet ter verbetering van de doorstroming op de sociale huur/koopwoningmarkt en ter verbetering van de sociale koop.
- Ten behoeve van betaalbaarheid van woningen wordt opkoopbescherming en zelfbewoningsplicht ingezet en onderzoeken we de toepassing van koopgarant-achtige constructies.
- We passen de uitkomsten van het startersonderzoek 2022 toe op de nieuwbouwplannen en maken hierover prestatieafspraken met de Woningstichting en Idealis.

Wat hebben we bereikt?

2.7.3 Inwoners wonen in een groene, leefbare en veilige woonomgeving, waar geen overlast ervaren wordt

Toelichting

- Bij elk nieuw woningbouwplan wordt getoetst op 10% groen per locatie en op het Groenbeleidsplan. Het resultaat hiervan op korte termijn is nog niet meetbaar, aangezien woningbouwontwikkeling langer duurt dan 1 jaar.
- De samenwerking tussen professionals van politie, gemeente, de Woningstichting en andere hulpverleningsinstanties is, op het gebied van 'aandacht voor de buurt bij woonoverlast', versterkt en verder geprofessionaliseerd.
- In 2023 zijn de beleidsregels voor kamergewijze verhuur geëvalueerd. Er is hierbij een steekproef gehouden over de brandveiligheid van kamerverhuurpanden boven winkels en horeca.
- In het kader van de Wet Goed Verhuurderschap is in 2023 een gemeentelijk meldpunt ingericht.

Beoogde resultaten

- Bij alle nieuwbouwplannen wordt minimaal 10% divers groen in de wijk gerealiseerd en bestaand groen in de woonomgeving behouden en versterkt. Dit resultaat draagt bij aan programma 2.3.
- De samenwerking rondom het voorkomen van woonoverlast is geborgd via de Taskforce woonoverlast. Dit resultaat draagt bij aan programma 1.8

Wat hebben we bereikt?

2.7.4 Inwoners kunnen zo zelfstandig mogelijk wonen in een woning op maat, met voldoende mogelijkheden voor zorg op maat

Toelichting

- In 2023 is samen met de woonzorgpartners een gezamenlijke woonzorgvisie opgesteld (besluitvorming in 2024).

- In 2023 zijn 74 woningaanpassingen exclusief onderhoud gerealiseerd voor 64 unieke cliënten. Dat is een stijging van 34% ten opzichte van 2022.
- In 2023 zijn 88 verpleeghuisplekken bij Oranja Nassau Oord gerealiseerd.
- In 2023 zijn er geen nieuwe woonzorginitiatieven gerealiseerd.
- In 2023 zijn er 168 tijdelijke huisvestingsplekken voor vluchtelingen uit Oekraïne gerealiseerd.

Beoogde resultaten

- Er zijn meer woonzorginitiatieven door en voor Wageningse inwoners.
- Het aanbod van woningen die geschikt zijn voor senioren wordt vergroot door zowel nieuwbouwplannen en levensloopbestendige aanpassingen in de bestaande woningvoorraad.

Wat hebben we bereikt?

2.7.5 Wijken hebben een gemengde samenstelling wat betreft type huishoudens en type woningen en met voldoende ruimte voor (sociale) ontmoeting

Toelichting

- Wageningen faciliteert en stimuleert CPO's en collectief wonen via het nieuwe beleidskader collectieve woonvormen.
- Via de prestatieafspraken met De Woningstichting zijn er afspraken over dat mensen zo lang mogelijk veilig en zelfstandig thuis kunnen wonen in een passende woning.
- Via de prestatieafspraken met de Woningstichting zetten we samen in op voldoende passend woningaanbod voor bijzondere doelgroepen, verspreid over de gemeente.
- De woningmarktstrategie passen we toe bij nieuwbouw zodat er diversiteit is in type woningen/huishoudens bij nieuwbouw.

Beoogde resultaten

- Er zijn meer woningbouwontwikkelingen met gedifferentieerde woonprogramma's en mogelijkheden voor ontmoeting. Dit resultaat draagt bij aan programma 1.1.
- Inwoners die specifieke hulp en ondersteuning nodig hebben, kunnen gebruik maken van een passend woningaanbod verspreid over de diverse buurten.

Wat hebben we bereikt?

2.7.6 Uitvoering wettelijke taken

Omschrijving (toelichting)

Naast bovenstaande doelen hebben wij wettelijke taken uit te voeren. Dit betreft taken op de volgende wetten:

- We voldoen aan de taakstelling van de huisvesting van statushouders in Wageningen.

Toelichting

- In het kader van de Wet Goed Verhuurderschap is in 2023 een gemeentelijk meldpunt ingericht.

Beoogde resultaten

- De wettelijke taken zijn uitgevoerd.

2.8 Gemeentelijke gebouwen worden multifunctioneel ingezet

Wat wilden we bereiken?

Gemeentelijke gebouwen worden ingezet voor het huisvesten van een breed aanbod aan culturele, sociale, maatschappelijke en sportvoorzieningen.

Wat hebben we bereikt?

2.8.1 Het multifunctioneel gebruik van gemeentelijke gebouwen bevorderen

Toelichting

Het afwegingskader welke maatschappelijke- en culturele instellingen in gemeentelijke gebouwen worden gehuisvest is vertraagd vanwege andere prioriteiten. De strategische vastgoednota wordt na de zomer 2024 ter besluitvorming aangeboden.

Beoogde resultaten

- Een strategisch plan als afwegingskader welke maatschappelijke- en culturele instellingen worden gehuisvest in gemeentelijke gebouwen.

Wat hebben we bereikt?

2.8.2 Gebouwen die niet meer nodig zijn worden verkocht of benut als potentiële locatie voor woningbouw

Toelichting

De verkoop van panden is voorlopig opgeschort in afwachting van de nieuwe strategische vastgoednota. Er zijn om die reden dit jaar geen gemeentelijke gebouwen verkocht.

Beoogde resultaten

- Aanwijzen van gemeentelijke gebouwen en locaties die geschikt zijn voor woningbouw op basis van het strategisch plan gemeentelijk vastgoed.
- De verkoop van gemeentelijke gebouwen tot en met 2023 is opgeschort in afwachting van het strategisch vastgoed plan. De netto verkoopopbrengst van incidenteel € 2.641.000,- wordt op basis van de uitkomst van het strategisch plan opnieuw bepaald.

Wat hebben we bereikt?

2.8.3 Streven naar een gezonde en kostendekkende exploitatie van gemeentelijke gebouwen

Toelichting

De benodigde middelen voor het vernieuwen en verduurzamen van zwembad de Bongerd en de bestaande voorraad onderwijsgebouwen zijn opgenomen in het Meerjaren Investerings Programma (MIP) dat door de raad is vastgesteld.

In combinatie met het reguliere onderhoud zijn dit jaar in beperkte mate energiebesparende maatregelen doorgevoerd ('t Palet), als gevolg van krapte op de arbeidsmarkt bij met name bij de installateurs, de bouwkostenstijging en de schaarste aan materialen.

Beoogde resultaten

- Een nieuwe concessie overeenkomst tot en met 2027 voor de exploitatie van zwembad De Bongerd in afwachting van de besluitvorming voor de keuze tussen renovatie of nieuwbouw.
- Het duurzaam in stand houden van gemeentelijke gebouwen.

Algemene informatie programma 2

Beleidsindicatoren

De volgende wettelijk verplichte beleidsindicatoren hebben betrekking op programma 2 Wageningen fysiek:

- Functiemenging
- Vestigingen
- Banen
- Huishoudelijk afval
- Hernieuwbare elektriciteit
- Nieuwbouw woningen

Zie hiervoor het hoofdstuk Wettelijk verplichte beleidsindicatoren.

Beleidskader bereikbaarheid

Verordeningen

- Beleidsregels uitgifte parkeervergunningen Wageningen (2022)
- Beleidsregels gehandicaptenparkeerplaatsen (2014)
- Nota Parkeernormen Wageningen (2015)
- Beleidsregels fietsparkeren bij kamergewijze verhuur (2022)
- Verordening Parkeerbelastingen (2024)
- Aanwijzingsbesluit vergunning parkeren (2022)
- Aanwijzingsbesluit betaald parkeren (2022)
- Algemene Plaatselijke Verordening 2014, wijzigingen 2023 (APV)
- Veergeldverordening (2024)
- Parkeerverordening (2018)
- Wegsleepverordening Wageningen (2021)
- Regeling ontheffingen voetgangersgebied Binnenstad (2008, actualisatie 2015)

Beleidsnota's

- Visie openbare laadinfrastructuur 2030 (2022)
- Netwerkvisie (2016)
- Fietsnetwerk Wageningen. Update en uitwerking van de netwerkvisie (2023)
- Parkeernota (2015)
- Structuurvisie Wageningen (2014)
- Uitvoeringsprogramma GMP (2013)
- GMP visiedocument (2012)
- Kwaliteitshandboek (2017)
- Kansgestuurd beheer (2019)
- Beheerplan VRI's (2020)

Beleidskader economische ontwikkeling

Verordeningen

- Verordening winkeltijden Wageningen (2021)
- Verordening op de heffing en de invordering van reclamebelastingen (2022)
- Marktgeldverordening (2020)
- Marktverordening (2015)
- Inrichtingsplan Wageningse markten (2015)
- Verordening Scheepvaartrechten (2013)
- Verordening winkelondersteunende Horeca (2010)
- Haven- en kadeverordening Wageningen 2016

Beleidsnota's

- Nota Bovenwijkse Voorzieningen (2021)
- Beleidsregels terrassen (2021)
- Visie Binnenstad (2015)
- Economische visie detailhandel en horeca Next (2013)
- Nadere regels met betrekking tot de heffing en invordering van reclamebelasting (2012)
- Nota grondbeleid (2009)
- Beleidsplan Recreatie en Toerisme (2008/2009)
- Kadernota herontwikkeling Rijnhaven (2003)
- Onderzoeksrapport toekomst haven 'De voortuin van Wageningen' (2002)
- PDV beleid regio Food Valley 2020-2025 (2021)
- Beleidsnotitie Bed & breakfast (2009)
- Regionaal programma werklocaties 2022-2026
- Regionale Visie Werklocaties 2020-2030
- Verstedelijkingsstrategie Arnhem Nijmegen Foodvalley (2022)
- Startnotitie KennisAs (2023)

Overeenkomsten / convenanten

- Convenant Ondernemersfonds Wageningen 2020-2023
- Samenwerkingsovereenkomst Regiodeal Food Valley 2020-2023

Beleidskader ruimtelijke ontwikkeling

Verordeningen

- Verordening inning op de begraafrechten (2020)
- Bomenverordening (2021)
- Telecommunicatieverordening (1999)
- Bouwverordening Wageningen (1993, herziening 2018)
- Overeenkomst kadaster Gelderland (1991)
- Erfgoedverordening (2019)

Beleidsnota's

- Structuurvisie Wageningen (2013)
- Groenbeleidsplan (2017)
- Welstandsnota gemeente Wageningen 2018

- Beheersverordening gemeentelijke begraafplaats en gedenkpark "De Leeuwerenk" 2019
- Beleidsnotitie openbare verlichting (2012)
- Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving VTH-Beleid gemeente Wageningen
- Verordening kabels en leidingen Wageningen 2018
- Beleidsregels camping de Wielerbaan 2017
- Beleidsregels handhaving basisfunctie Openbare Ruimte (2005)
- Deltaplan Biodiversiteit (2022)
- Routekaart Wageningen Klimaatneutraal 2030-40 (2022)

Beleidskader klimaat

Verordeningen

- Algemene subsidieverordening (2007)

Beleidsnota's

- Visie openbare laadinfrastructuur 2030 (2022)
- Routekaart Wageningen Klimaatneutraal 2030-40 (2022)
- De Wageningse Windvisie (2021)
- Beleidsnotitie Duurzaam Bouwen Wageningen 2017-2021
- Visie Buitengebied (2020)
- Regionale Energiestrategie Regio Foodvalley 1.0. (RES RFV 1.0.) 2021
- Bodemkwaliteitskaart 2018 en nota bodembeheer (2012)
- Afvalbeleidsplan (2012, wordt momenteel herijkt)
- Verbreed Gemeentelijk rioleringsplan (2011-2015)
- Beleidsregels hogere waarde Wet Geluidhinder (2008)
- Waterplan (2005)
- Baggerplan (2003-2012)
- Optimalisering afvalwaterstudie (2002)
- Voedselagenda (2021)

Beleidskader wonen

Verordeningen

- Huisvestingsverordening Wageningen (2023)
- Doelgroepenverordening Wageningen (2020)

Beleidsnota's

- Locatie-onderzoek woningbouw (2022)
- Beleidskader collectieve woonvormen (2023)
- Woonzorgvisie (2023)
- Woningmarktstrategie (2019)
- Woonvisie 2025 (2016)
- Prestatieafspraken De Woningstichting 2023-2025
- Prestatieafspraken Idealis 2023-2026
- Beleidsregels kamergewijze verhuur (2021)

- Notitie vraag en aanbod studentenhuisvesting 2019-2023 (2023)
- Notitie integrale afweging potentiële locaties voor studentenhuisvesting Wageningen (2017)
- Duurzame Gebiedsontwikkeling vanuit het Klimaatplan 2022-2026 (2021)
- Beleidsregels zelfbewoning en antispesulatie (2023)

Convenanten

- Convenant WAC (2021)

Betrokkenheid verbonden partijen

Regio Foodvalley

Regio Foodvalley is een samenwerkingsverband van acht gemeenten, met samen 350.000 inwoners. De gemeente Wageningen neemt deel aan Regio Foodvalley middels een gemeenschappelijke regeling om een aantal doelen uit haar programma te bereiken.

De regio Foodvalley treedt op als opdrachtgever voor het programma 'De Bereikbare Vallei', dat bijdraagt aan het beïnvloeden van de vraag naar mobiliteit. Dit is van belang voor de doelstelling om de bereikbaarheid optimaal te houden en om vergroening van mobiliteit te bewerkstelligen. Daarnaast vervult de regio de regisserende rol voor basismobiliteit.

De bereikbaarheidsagenda voor Regio Foodvalley geeft een richtinggevend kader voor 2030, waarmee de ambities van de regio zijn vertaald in een duidelijke koers voor de ontwikkeling en de uitvoering van het regionale mobiliteitsbeleid.

Voor 'Economie' zijn deze doelen onder meer het ontwikkelen van het juiste aanbod van bedrijventerreinen, marketing en acquisitie, gezamenlijke profilering en lobby in Brussel. Gemeenten leveren ambtelijke capaciteit voor het uitvoeren van regionale opgaven. De regio ontwikkelt beleid en adviseert provincies, Rijk en Europese Commissie over wetten en regels. Ook coördineert de regio een uitvoeringsprogramma, dat een groot aantal projecten behelst. Deze projecten worden door samenwerkende gemeenten uitgevoerd.

Ondernemers, onderwijs en overheid werken samen in de Triple Helix Foodvalley. Het doel van de samenwerking is een economische topregio. Hiervoor heeft de triple helix een Strategische Agenda opgesteld. Deze agenda is vertaald in een Uitvoeringsprogramma. Deze projecten dragen bij aan de ambities van de Strategische Agenda en worden door meerdere O's getrokken en ondersteund.

Op gebied van klimaat, afval en bodem vindt afstemming en - waar relevant - samenwerking plaats. Op gebied van klimaat wordt in opdracht van het Rijk gewerkt aan een Regionale Energiestrategie.

Voor 'Wonen' zijn deze doelen onder meer het vergroten van de aantrekkelijkheid, wervingskracht en betaalbaarheid van het wonen in de FoodValley regio. Uitgewerkt in het toekomstbestendig maken van de bestaande woningvoorraad en voorzien in de (nieuwe) woningbehoefte van starters, ouderen, studenten, kenniswerkers en doorstromers. Gemeenten leveren ambtelijke capaciteit voor het uitvoeren van regionale opgaven. De regio ontwikkelt beleid en coördineert een uitvoeringsprogramma 2018-2021, dat een groot aantal projecten behelst. Deze projecten worden door samenwerkende gemeenten uitgevoerd.

Opheusdens Veer

Het Opheusdens Veer voert de veerdiensten uit tussen Wageningen en Opheusden. Dit is eveneens van belang voor de bereikbaarheid van Wageningen.

Omgevingsdienst De Vallei

De OddV voert in opdracht van de gemeente taken uit op het gebied van vergunningverlening en handhaving.

Afvalcombinatie De Vallei (ACV)

Voor de inzameling van huishoudelijk afval, straat- en rioolreiniging, gladheidsbestrijding, plaagdierbestrijding werkt de gemeente samen met de ACV. ACV is een naamloze vennootschap met verschillende dochterondernemingen. De aandelen zijn in het bezit van de gemeenten Ede,

Wageningen, Renkum, Renswoude en Veenendaal. ACV Gemeenten voert de opdrachten van de deelnemende gemeenten uit.

Platform water Vallei en Eem

Platform water Vallei en Eem is een samenwerkingsverband op allerlei gebieden met betrekking tot water. Voorbeelden van de producten vanuit de samenwerking is gezamenlijk meten en monitoren en de klimaatatlas. Gemeente Wageningen is niet individueel gesprekspartner richting het DPRA (Delta Programma Ruimtelijk Adaptatie) maar ook dit is belegd bij het platform.

Samenwerkingsovereenkomst Grebbedijk

De samenwerkingsovereenkomst Grebbedijk heeft als doel om het project Grebbedijk (dijkverzwaring) en de omgeving op elkaar af te stemmen en meerwaarde te creëren.

Stichting Wageningse Eng (statuten), TAWÉ (reglement).

Voor de uitvoering van projecten die de natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden van de Eng behouden en waar mogelijk versterken, werkt de gemeente samen met de SWE. De missie en visie van de SWE liggen verankerd in de Statuten van de stichting. Om de diverse belangen van en op de Wageningse Eng verder te verankeren, heeft het gemeentebestuur een Territoriale Adviescommissie Wageningse Eng (TAWÉ) ingesteld. Deze commissie is door het college van B&W ingesteld en benoemd via een art. 84 commissie/verordening. De TAWÉ adviseert – gevraagd en ongevraagd- het college van burgemeester en wethouders over gemeentelijke beleidsontwikkelingen, vergunningverlening en alle andere zaken met betrekking tot de Wageningse Eng.

Stadsagenda

De samenwerking tussen Wageningen University and Research (WUR) en de Gemeente Wageningen met als doel de kennis en innovatie vanuit de WUR lokaal in Wageningen toe te passen.

Klimaatpartners

Een netwerk van lokale en regionale partners die de Wageningse klimaatambities onderschrijven. Het gaat om strategische partners met bijhorende strategische gesprekken en besluitvorming alsook een stadsbreed netwerk dat elkaar ontmoet in laagdrempelige netwerkbijeenkomsten met als doel te inspireren en te stimuleren.

De onderstaande partijen zijn in formele zin geen verbonden partijen, maar wel relevant voor de realisatie van de doelstellingen uit het programma:

Samen met de partners gemeente Ede en de provincie Gelderland, en in samenwerking met Regio Foodvalley en Foodvalley NL, werken we aan de versterking van het vestigingsklimaat in het kennishart Ede-Wageningen. Het programma binnenstad wordt uitgevoerd met nauwe betrokkenheid van ondernemers, bewoners en andere betrokkenen bij de binnenstad. Formele spelers hierbij zijn de Stichting Ondernemersfonds Wageningen, WOC-afdeling detailhandel en afdeling Wageningen van de Koninklijke Horeca Nederland.

Wat heeft het gekost?

Hieronder zijn drie financiële tabellen opgenomen die inzicht geven in de kosten van dit programma.

Overzicht baten en lasten programma 2

In de onderstaande tabel zijn de jaarlijkse baten en lasten opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Realisatie 2023	Vershil 2023
Lasten	-28.209	-32.336	-35.844	-3.509
Baten	18.142	17.476	19.190	1.714

Exploitatie	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Realisatie 2023	Vershil 2023
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-10.067	-14.860	-16.654	-1.794
Onttrekkingen	3.871	3.184	6.873	3.689
Stortingen	-3.082	-2.138	-2.997	-859
Mutaties reserves	789	1.046	3.877	2.830
Gerealiseerd resultaat	-9.277	-13.814	-12.778	1.036

Overzicht baten en lasten per ambitie

In onderstaande tabel zijn de werkelijke baten en lasten na reservemutaties per ambitie van dit programma weergegeven.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2023				
	Lasten	Baten	Onttrekkingen	Stortingen	Saldo
2.1 Infrastructuur en duurzame bijdrage mobiliteit	-6.774	2.040	2.368	-1.519	-3.885
2.2 Een aantrekkelijk, sociaal, duurzaam en circulair economisch klimaat	-1.731	524	630	-5	-582
2.3 Een groene en biodiversere leefomgeving	-5.265	803	254	-87	-4.295
2.4 Een toekomstbestendige fysieke leefomgeving	-8.679	3.973	1.910	-231	-3.026
2.5 Klimaatneutraal in 2030-2040	-3.830	1.486	1.466	0	-878
2.6 Een veilige en gezonde leefomgeving	-7.400	9.348	229	-1.151	1.027
2.7 Voldoende betaalbare, duurzame en kwalitatieve goede woningen in een groene wijk met ontmoeting	-808	56	16	0	-736
2.8 Gemeentelijke gebouwen worden multifunctioneel ingezet	-1.358	959	0	-4	-403
Gerealiseerd resultaat	-35.844	19.190	6.873	-2.997	-12.778

Begrote en werkelijke resultaat per product

Het programma bestaat uit de onderstaande producten. Per product wordt het begrote en het werkelijke resultaat vermeld.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2023 na wijziging	Realisatie 2023
140.00 Dierenwelzijn	-72	-89

Exploitatie	Begroting 2023 na wijziging	Realisatie 2023
210.00 Wegen, straten en pleinen	-3.502	-3.899
210.10 Nutsbedrijven en derden	-27	-34
210.50 Openbare verlichting	-445	-497
211.00 Verkeersmaatregelen	-1.035	-1.311
214.00 Parkeervoorzieningen	538	620
221.00 Rijnhaven	103	2
223.00 Veerdiensten	-127	-143
310.00 Markten	21	-3
310.10 Bevordering handel en ambacht	-425	-598
310.20 Bevordering bedrijfsvestigingen	-793	-440
541.10 Cultuurhistorie	-157	-151
560.00 Wijk- en buurtbeheer	-3.963	-4.051
710.10 Plaagdierbestijding	-124	-109
721.00 Afvalverwijdering en -verwerking	1.207	1.995
722.00 Riolering en waterzuivering	652	662
722.10 Waterkering, afwatering en landaanwinning	-204	-211
723.00 Energiebeheer	-1.955	-2.343
723.10 Milieubeheer	-345	-300
724.00 Beheer begraafplaats	131	120
810.00 Ruimtelijke beleid	-2.949	-2.471
810.20 Ruimtelijke beheer	-162	-158
810.30 Bestemmingsplannen	-289	-162
810.40 Kostenverhaalallocaties	1.561	-426
820.00 Volkshuisvesting	-933	-713
820.10 Exploitatie verspreid woningbezit	-15	-18
821.00 Stadsvernieuwing	-33	-29
822.10 Woonruimte zorg	-39	-39
822.30 Vastgoedsysteem	-208	-203
825.00 Omgevingsvergunning	-775	-1.106
830.00 Grondexploitatie	-172	-168
830.10 Exploitatie vastgoed	-322	-382
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-14.860	-16.654
210.00 Wegen, straten en pleinen	676	768
210.10 Nutsbedrijven en derden	0	42
211.00 Verkeersmaatregelen	0	0
214.00 Parkeervoorzieningen	28	81
221.00 Rijnhaven	-15	44
310.00 Markten	-5	-5
310.10 Bevordering handel en ambacht	64	407
310.20 Bevordering bedrijfsvestigingen	71	71
560.00 Wijk- en buurtbeheer	194	107
721.00 Afvalverwijdering en -verwerking	-76	-856
722.10 Waterkering, afwatering en landaanwinning	-66	-66
723.00 Energiebeheer	703	1.466
724.00 Beheer begraafplaats	19	19
810.00 Ruimtelijke beleid	72	72
810.30 Bestemmingsplannen	192	192
810.40 Kostenverhaalallocaties	-1.468	347
820.00 Volkshuisvesting	16	16
825.00 Omgevingsvergunning	452	1.069

Exploitatie	Begroting 2023 na wijziging	Realisatie 2023
830.00 Grondexploitatie	210	108
830.10 Exploitatie vastgoed	-20	-4
Mutaties reserves	1.046	3.877
Gerealiseerd resultaat	-13.814	-12.778